

NEM ÉRTE MEG AZ ÖREGSÉGET A ZSENIÁLIS MŰVÉSZ

Békét álmodott, golyó ölte meg John Lennont

Nyolcvan éve született a Beatles együttes legendás zenésze, John Lennon. A zseni életének egy hibbant elméjű „rajongója” vetett véget negyven éve.

→NÁNÓ CSABA

John Lennonra főleg úgy emlékszünk, mint a Beatles alapítójára és zeneszerzőre, ám ő a képzőművészet több ágát is kipróbálta: rajzolt, festett, sőt íróként és költőként is alkotott. A zenész és békeharcos 80 éve, 1940. október 9-én született. A nyolc évtizednek éppen a felét élte le John Lennon: 40 éves volt, amikor egy gyilkos golyó kioltotta életét. Ám viszonylag rövid életében is annyit tett a zenéért és az emberiségért, amit mások talán több életben sem lennének képesek. A Beatles alapítója John Winston Lennon néven született Liverpoolban. Olyan időszakban, amikor hazája a második világháború rémségeit élte át. Ötéves volt, amikor apja világgá ment – hajópincér volt, és egyik útjáról többé nem tért haza. Szegénységben tengődő anyja nővérenek adta a kicsi John, hátha az normálisabb körülmények között tudja felnevelni. E megrázó kódtatások hatására Lennonnak később gyönyörű, de fájdalmas dalai születtek, például az 1970-es Anyám (Mother) című, amelyben világgá kürtöli fájdalmát amiatt, hogy anyja, apja elhagyta.

A Beatles

Lennon 1956 nyarán alakította a The Quarrymen nevű skiffle ze-

nekart. Egy évre rá egy rendezvényen lépett fel, ekkor találkozott Paul McCartney-val, aki hamarosan csatlakozott az együtteshez. 1958-ban egy ifjú gitáros, George Harrison került a csapatba. Miután Pete Best dobost lecserélték Ringo Starr-ra (alias Richard Starkey), kialakult az a négyesfogat, amely a hatvanas években egyszerűen megbolondította a világot. 1964-ben például a Billboard nevű mérvadó amerikai zenei magazin 100-as slágerlistáján dalaikkal az öt vezető helyet foglalták el, ezt a teljesítményt azóta sem sikerült senkinek megismételnie.

Utolsó hivatalos koncertjüket San Franciscóban adták 1966. augusztus 29-én, innen kezdve kizárólag a lemezekre koncentráltak. Kompozícióik és zenei kísérleteik megnövelték művészi elismertségüket, miközben megőrizték óriási népszerűségüket.

A legtöbb dalszerzői társulással ellentétben – ahol más írja a dalszöveget és más komponálja

a zenét –, Lennon és McCartney mindketten írtak szöveget és zenét is. Néha, különösen a korai időszakban, közösen vagy ahogy Lennon mondta, „szemgolyótól szemgolyóba” dolgoztak. Később viszont gyakori volt, hogy valamelyikük megírta a dal nagy részét (vagy az egészet), a másik csak beleigazított. John Lennon és Paul McCartney még gyerekkorukban kötött egyezségük értelmében minden dalt, amelyet közösen vagy külön-külön a Beatles számára szereztek, Lennon-McCartney aláírással láttak el. Arra nem fordítottak figyelmet, hogy kinek mennyi része volt a dalok megírásában.

Utoljára az Apple Stúdió épületének tetején láthatták őket élőben a rajongók 1969 telén, 1970-ben minden idők leghíresebb beatzenekara hivatalosan is feloszlott.

Örök sötétség

Érdekes és különleges egybeesés, hogy Lennon második fia, Sean Ono Lennon 1975-ben szintén október 9-én született New Yorkban, tehát ő most töltötte a 45. életévét. Bátyja az 1963-ban született Julian, akit John első felesége, Cynthia hozott a világra. Sean anyja Yoko Ono, keresztapja Elton John, élettársa a nála 12 évvel fiatalabb Kemp Muhl énekesnő, zeneszerző. (Talán kevesen tudják, hogy Seannak van egy 57 éves féltestvére is, a lány Yoko Ono előző házasságából származik). Noha a két testvér tehetsége és egyénisége meg sem közelíti apjukét, mindketten zenélgetnek, ám ez inkább abban merül ki, hogy próbálják ébren tartani

A sárga tengeraltjáró története

A Beatles tagjait egy szép napon buliba hívták George Harrison egyik barátjához. Minden szép volt és jó, csakhogy a haver a vendégek tudtán kívül kábítószerkevert italokba. Óriási hangulatban zajlott az est, hajnaltájt még mindig teljesen feldobva indultak haza a zenészek. Ám az LSD is megtette hatását. Amikor Harrison házához ért a társaság, John Lennon felkiáltott: jesszus, egy sárga tengeraltjáró! Mindenki a fedélzetre! Így született a pop-zene egyik leghíresebb dalának ötlete...

a rajongók szívében édesapjuk emlékezetét.

A BBC 2-es rádiója különleges műsorral emlékezett Lennonra október 9-én. Ebben John fiai, barátja, Elton John, valamint zenésztársa, Paul McCartney emlékezett a Beatles egykori tagjára. Eddig soha nem hallott vallomások, érdekességek is elhangzottak a műsorban. Paul például elmondta: ha zenét szerez, a mai napig arra gondol, vajon Johnnak hogyan tetszene az alkotás. A műsorban Elton John úgy vélte: Lennon, ha életben marad, valószínűleg elnyeri a Nobel-békedíjat, ugyanakkor 1974-es közös koncertjükre is visszaemlékezett – sajnos Johnnak ez volt legutolsó nyilvános fellépése. Persze ezt akkor még senki sem tudta...

1980. december 8-án kora este Yokóval a Record Plant Stúdióba ment, hogy az új lemezükre készülő egyik Yoko-dal utómunkálatait végezze. Lennon és Yoko az őket váró limuzin felé sétálva autogramkérőkkel találkozott, akik között ott volt egy Mark David Chapman nevű fickó is. John a Double Fantasy című albumot írta alá Chapmannek, amit Paul Go-

resh Lennon-rajongó és fotós meg is örökített.

A stúdiómunkálatok végeztével Lennonék hazafelé vették az irányt, és a limuzinból a 72. utcában szálltak ki. Nem hajtottak a dakota ház biztonságos, zárt udvarára (John minél előbb jóéjszakát akart kívánni akkor 5 éves Sean fiának). Chapman ekkor egy árnyékos zugból előbújva Lennon hátára célozva öt lövést adott le. Az első golyó célt tévesztett, de a másik négy eltalálta Lennont a bal vállán és háta bal felén. A kórházban az orvosok 20 percen keresztül próbálkoztak újraélesztéssel, de a sebek nagyon súlyosak voltak, ekkorra John 80 százalékos vérvesztéséget szenvedett. Az orvosok szerint esélye sem volt egy ilyen támadást túlélni, a halál gyakorlatilag percekkel a lövések után bekövetkezett.

Noha gyilkosa a börtönben fog elpusztulni, ez kevés vigasz Lennon özvegye és gyermekei, valamint a több millió rajongó számára. Azon a végzetes napon nemcsak John Lennon számára érkezett el az örök sötétség, hanem néhány pillanatra az egész világot beborította...

A színpadra született „Liba”

N. CS.

Október 4-én ünnepelhette volna 96. születésnapját, és szeptemberben múlt 30 éve, hogy elhunyt Bencze Ferenc, a kiváló színművész, aki Kolozsvártól Budapestig mindenhol meghódította közönségét.

Bár Benczére a legtöbben úgy emlékeznek, mint remek komédiásra, ő drámai szerepeire volt a legbüszkébb. A mindenki által Libának szólított színművész alkatiilag és habitusát is tekintve a színpadra született. Már arcjátékával is képes volt nevetést kiváltani, jellegzetes orgánuma utánozhatatlan volt.

Nagyváradon látta meg a napvilágot 1924. október 4-én, a színházi világgal édesapja révén ismerkedett meg, aki túzóltó őrmesterként többször volt szolgálatos a színházban, ilyenkor a fia is bejárt hozzá. Talán kevesebben tudják, hogy Bencze Ferenc, mielőtt meghódította a deszkákat, a sportpályákon alkotott maradandót. Diákkorában másfél évig bokszolt, majd futbalozott a nagyváradi NAC csapatában

– az ifjúsági, később pedig a tartaléks csapatban. De pingpongozott és kosárlabdázott is. Egyszer azt mondta: „tízféle sportban is jártas vagyok, de ha lovat látok, reszket a gyomrom”. Ez azért is érdekes, mert a K.O. című filmben éppen lovaskocsit kellett vezetnie, de csak a jelenet sikeres felvétele után mesélte el félelmét a rendező Rényi Tamásnak. Aki erre azt mondta: „nem is látszott rajtad”. „Színész vagyok” – válaszolta humorosan Bencze.

Azt még kevesebben tudják, hogy eredetileg neki kellett volna játszania az Indul a bakterház című korszakalkotó magyar film bakterének szerepét, ám a forgatások előtt megbetegedett, így lett ebből Koltai Róbert egyik híres alakítása.

Karrierjét Nagyváradon kezdte a tánckarban, de kisebb szerepek is kapott. Nem volt a szó klasszikus értelmében „szépfű”, ez hol előnyére, hol hátrányára vált. Biztos, hogy egyetlen rendező sem gondolt volna rá Hamletként, ám ami szerepet eljátszott, abban hatalmasat alkotott.

Hihetetlenül népszerű volt Váradon is, 1958-tól pedig Kolozsváron levette a publikumot a lábáról. Új szint vitt a klasszikus hagyományokra épülő színházba, a klasszikus szerepekbe is a modern embert vitte. Érthető, hogy örömmel fogadta a társulat, no meg a közönség is. Játszott a Kolozsváron alapműként nyilván tartott A sánta angyalok utcájában, népszínművekben, drámákban, vígjátékokban. 19 évig volt a társulat tagja, nem volt magyar ember a kincses városban, aki nem ismerte volna Liba nevét.

Albert Júlia kolozsvári színművésznő is felelevenített egy esetet, amely jól tükrözi Bencze Ferenc jellemét és különleges humorát. „Egy bolondos osztályfőnöknő szerepét játszottam Sinkó Zoltán Négylábú kacska című darabjában. Kincses Elemér rendezte, s én végre felszabadultam komédiázhattam. Ráadásul a diákom édesapját Liba, alias Bencze Ferenc, kiváló komikus játszotta. Turnéztunk is a darabban. A jelenetem előtt az egyik előadáson azt látom, hogy sorakoznak a kollégák a színpalak mögött. Számítot-

tam rá, hogy Liba valami huncutságra készül, mert jönnek kacagni. Hát felkészültem. Mégis nehéz volt nem nevetni. Liba azt találta ki, hogy felhasította a nadrágja szarát combig, és az egész jelenetem alatt ezt a szakadást, illetve a csupasz, szőrös lábát igyekezett takargatni a legkomikusabb pózokban. Ráadásul időnként megjátszott zavarában különböző artikulálatlan hangokat adott ki, majd hosszan halandzsázott. Mindenki gurult a kacagástól, a közönség is, a kollégák is a színpalak mögött, csak én voltam egy kicsit szigorúbb tanár, mint mások. Liba a felvonás után gratulált, hogy remekül tudok koncentrálni...”

Bencze Ferenc 1977-ben települt át Magyarországra, de már a 70-es évek legelejétől folyamatosan játszott filmekben. Egyik legemlékezetesebb alakítását az egyik legjobb magyar filmnek tartott Ötödik pecsétben nyújtotta Fábri Zoltán rendezésében.

Nyugdíjba 1985-ben vonult, de továbbra is vállalt színházi szerepeket. Egy 1987-ben készült interjúban így vallott munkájáról: „a

filmet mindig jobban szerettem. Egyébként nem kell lelkesedni egy munkáért, el kell végezni. Nem kell hazudozni, hogy így meg úgy lelkesedünk, jól kell dolgozni és kész. És persze a közönségnek kell dolgozni.” Magyarországon a filmvállalat színésztársulatának volt tagja, kőszínházakban csak meghívottként lépett fel.

Bencze Ferenc 1990. szeptember 7-én Budapesten huny el, akit Bodor Pál így jellemezett: „marcona, bájos, jóságos bandita”.